

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 12 (1163) 19 САКАВІКА 2014 г.

25 сакавіка - Дзень Волі

20 гадоў Канстытуцыі Беларусі 1994 года

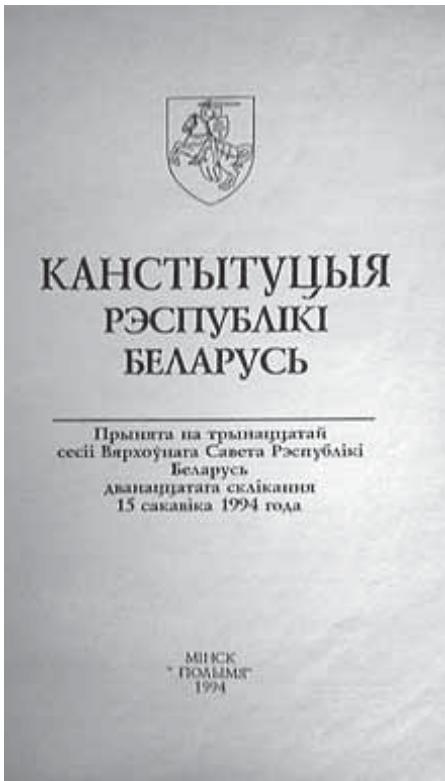
20 гадоў таму была прынятая Канстытуцыя новай незалежнай Беларусі.

15 сакавіка 1994 года першы асноўны закон незалежнай Беларусі прынялі дэпутаты Вярхоўнага Савета 12-га склікання.

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь, прынятая Вярхоўным Саветам 15 сакавіка 1994 года, была пятая па ліку Канстытуцыя ў гісторыі Беларусі (раней Канстытуцыі БССР прымаліся ў 1919, 1927, 1937, 1978). Канстытуцыя 1994 года абвясціла Рэспубліку Беларусь унітарнай дэмакратычнай сацыяльна-прававой дзяржавай. Тэрмін «сацыяльна-прававая дзяржава» азначае, што асноўнай мэтай РБ з'яўляецца стварэнне ўмоваў для свабоднага развіція асобы, рэалізацыя яе інтарэсаў у рамках існых законаў. Канстытуцыя ўстанавіла новую — презідэнцкую форму дзяржаўнага кіравання. Пры презідэнцкай форме кіравання Прэзідэнт з'яўляецца краініком дзяржавы. Ён фармуе вышэйшыя выкананічыя органы — урад (Савет Міністраў) і нясе адказнасць за яго дзеянісць. Канстытуцыя ў артыкуле 17 абвяшчала беларускую мову адзінай дзяржаўнай мовай у Беларусі.

Артыкул 17. Дзяржаўнай мовай Рэспублікі Беларусь з'яўляецца беларуская мова.

Рэспубліка Беларусь забяспечвае права свабоднага карыстания рускай мовай як мовай міжнародных зносін.

22 сакавіка - Дзень памяці Кастуся Каліноўскага

З восені 1863 года, калі асноўныя палавыя аддзелы і злучэнні паўстанцаў на Беларусі былі разбіты, К. Каліноўскі сканцэнтраваў намаганні на назапашванні сілаў для новага выступлення ўвесну. Але, выдадзены здраднікам, ён быў уnoch на 29 студзеня 1864 года схоплены царскімі жандарамі ў Святаянскіх мурас (побач з саборам Святога Яна) у Вільні, дзе хаваўся пад імем Ігната Віта-жэніха.

Падчас следства, у вязніцы К. Каліноўскі напісаў свой славуты "Ліст з-пад шыбеніцы", яго запавет усяму беларускаму народу на ўсе вікі.

150 гадоў таму назад 22 сакавіка 1864 года Кастусь Каліноўскі быў павешаны на Лукішкім пляцы ў Вільні.

Браты мае, мужыкі родныя.
З-пад шыбеніцы маскоўскай прыходзіць мне да вас пісаці, і, можа, раз астатні. Горка пакінучь зямелку родную і цябе, драгі мой Народзе. Грудзі застогнуцу, забаліць сэрца, - але не жаль згінуць за тваю прафіду... Нямаши, браткі, большага часця на гэтым свеце, як калі чалавек у галаве мае разум і навуку... Але як дзень з ноччу не ходзіць разам, так не ідзе разам навука прафіду з няволій маскоўскай. Дапокуль яна ў нас будзе, у нас нічога не будзе, не будзе прафіды, багацтва і нікакай навукі... - адно намі, як скапінай, варочаць будуць не для добра, а на пагібель нашу... Но я табе з-пад шыбеніцы кажу, Народзе, што тагды толькі зажывеси ічасліва, калі над табою Маскаля ўжо не будзе.

Твой слуга,
Яська-гаспадар з-пад
Вільні.

ISSN 2073-7033

9 772073 703003 >

125 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Пігулеўскага

ПІГУЛЕЎСКІ Уладзімір Васілевіч [псеўданім: Гуль; 26.2(10.3).1889, Гародня - 17.6.1958, Рыга], празаік, драматург, перакладчык, крытык, педагог. Пісаў на беларускай, латышскай і рускай мовах. У 1907 скончыў Менскую мужчынскую класічную гімназію. У 1908 паступіў на гістарычна-філалагічны факультэт Петрапаўліцкага ўніверсітата, пасля сканчэння якога ў 1912 адбываў вайсковую павіннасць. У гады 1-й сусветнай вайны на фронце, служыў у авіяцірадзе, быў узнагароджаны. У 1918 удзельнічаў у барацьбе за беларускую дзяржаўнасць, быў дыпламатычным кур'ерам пры ўрадзе В. Ластоўскага. З 1922 жыў у Даўгапілсе (Дзвінску), выкладаў у бел. гімназіі. У 1924-25 быў дырэкторам Люцынскай беларускай гімназіі. Карыстаўся падтрымкай Я. Райніса. Друкавацца пачаў у 1924. У 1925 у вініку сфабрыкаванага ўладамі Латвіі т.зв. "беларускага практэсу" адхілены ад педагогічнай дзеянісці. Пераехаў у Рыгу, працаўваў у кааператыўным банку. На з'ездзе беларускіх культурно-асветных устаноў у 1926 у Рызе вылучаны на пасаду загадчыка Беларускага аддзела пры Міністэрстве асветы Латвіі; працаўваў там у 1926-34. Пасля дзяржаўнага перавароту К. Ульманіса ў 1934 арыштаваны і сасланы ў Ліепайскі лагер (1935). Па вызваленні займаўся журналістыкай. У 1940-41 працаўваў інспектарамі Міністэрства асветы Латвійскай ССР. У час вайны ў эвакуацыі ў Тартарстане. Пасля вайны жыў у Рызе; выкладаў у мараходных вучылішчах, педагогічным інстытуце. Пасля выходу на пенсію ў 1950 займаўся літаратурнай працай. Перакладаў на беларускую мову з латышскай і чэшскай. На латышскую мову пераклаў камедыю Я. Купалы "Паўлінка", якая была паставлена ў 1949 Латвійскім мастацкім тэатрам імя Я. Райніса.

Публікаў у латышскім друкі артыкулы пра беларускую культуру і літаратуру. Член СП Беларусі з 1957, заслужаны дзеяч культуры Беларусі.

(Пра Ў. Пігулеўскага чытацьце на стр. 7.)

ЭМАНУІЛЮ ІОФЕ - 75

Эмануіл Рыгоравіч ІОФЕ - беларускі гісторык, доктар гістарычных навук. Зрабіў істотны ўнёсак у беларускую гістарыяграфію, даследаванне гісторыі габрэйскай Беларусі, вывучыў і апісаў шэраг малавядомых аспектаў Вялікай Айчыннай вайны, а таксама правёў аналіз жыцця і

дзейнасці шэрагу кіраўнікоў БССР. Вядомы таксама як актыўны папулярызатор гістарычных ведаў, педагог і грамадскі дзеяч.

Нарадзіўся 20 сакавіка 1939 года ў г. Беразіно Менскай вобласці (на той момант - гарадскі пасёлак Магілёўскай вобласці). Напачатку Вялікай Айчыннай вайны сям'я Іофе ўдалося эвакуавацца ў Казахстан. Увесну 1945 года сям'я Іофе вярнулася з Казахстана ў Беразіно.

У 1946 годзе Эмануіл паступіў у Бярэзінскую сярэднюю школу № 2, якую скончыў улетку 1956 года з дзвіном чацвёркі і астатнім выдатнымі адзнакамі ў атэстатаце. У гэтым жа годзе ён паступіў на першы курс гістарычнага факультэта БДУ.

Пасля заканчэння ўніверсітэта ў 1961 годзе быў накіраваны на працу настаў

нікам гісторыі і грамадзазнаўства ў Крамскую сярэднюю школу Старадарожскага (затым Слуцкага) раёна Менскай вобласці. У школе ён працаўваў да 1964 гады, пасля чаго перайшоў працаўваць у Навапольскім сельскагаспадарчым тэхнікум.

У 1969 годзе, працягваючы працаўваць у школе, паступіў у завочную аспірантуру Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР. У 1975 годзе Іофе абараніў кандыдацкую дысертацию. У 1983 годзе ён стаў дацэнтам. У красавіку 1993 года Эмануіл Іофе абараніў доктарскую дысертацию і з гэтага часу працуе прафесарам кафедры палітологіі і права Беларускага дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта. У 1995 годзе ВАК Беларусі прысвоіў яму навуковае званне "професар".

(Пра Э. Іофе чытацьце на стр. 4.)

Памерла заснавальніца беларускай этнамузыкалогії Зінаіда Мажэйка

8 сакавіка на 81-м годзе пайшла з жыцця вядучы беларускі этнамузыколаг, вядомы славіст і беларусіст, доктар мастацтвазнаўства **Зінаіда Якаўлеўна Мажэйка**, імя якой з'яўляецца знакавым для беларускай навуки і культуры.

Зінаіда Мажэйка нарадзілася 6 снежня 1933 г. у Оршы. У 1961 годзе скончыла Беларускую кансерваторыю. З 1962 года ў Інстытуце мастацтвазнаўства, этнографіі і фальклору НАН Беларусі. Працавала ў галіне тэарэтычнай этнамузыкалогіі і практычнай фалькларыстыкі.

Асноўная даследаванні прысвечаны сістэмнай тыпалогіі беларускага песеннага фальклору, яго арэальным і сацыялагічным аспектах. Арганізатар музычна-этнографічных канцэртаў, падрыхтавала грампласцінкі, у т.л. "Музычны фальклор Беларускага Палесся" (Гран-пры ЮНЕСКА 1988 г.), распрацоўвала праграмы аўдыёвізуальнай антрапалогіі (сцэнарыі 6 музычна-этнографічных фільмаў).

Светлая памяць пра Зінаіду Мажэйку назаўсёды захаваеца ў сэрцах яе паплечнікаў і аднадумцаў, тых, каму пащасціла працаўца разам з ёй.

Пра беларускі гістарычны тэлеканал

"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"
220034, г. Мінск вул. Румянцева, 13, кв. 284-83-11, разліковыя рахунак № 3015741233011 у ЦБП №539 ААТ "Белівестбенкам", г. Мінск, код 739

23 снежня 2013 г. № 99

Старшыні Белтэлерадыёкампаніі
Давыдзьку Г.Б.
вул. Макаёнка, д. 9,
г. Мінск, 220807

Шаноўны Генадзь Браніслававіч!
Шчыра віншаем Вас з Новым 2014 годам і Калядамі!

Таксама хочам павіншаваць з тым, што заснаваны Вамі 3-ді канал БТ атрымаўся, набыў сваё аблічча, займеў вялікую аўдыторыю гледачоў.

Разам з тым беларускае тэлебачанне мусіць развівацца, бо калі развівацца перастане, то пачне чэзнуць.

Калісці ў БССР пры апісанні архітэктурных асаблівасцяў будынкаў было забаронена ўжываць слова "готыка". "Якая готыка можа быць у беларусаў?" - на поўным сур'ёзе пыталіся высокія чыноўнікі.

Зараз амаль тое самае адбываеца з беларускай гісторыяй. "Якая можа быць у беларусаў гісторыя?" - пытаяща свае і замежныя мудрацы. Ім нашая гісторыя невядомая, і яны лічаць, што яе няма. А невядомая нашая гісторыя дома і ў свеце таму, што мы вельмі мала яе папулярызуем і пропагандуем.

Найлепшым папулярызатарам і пропагандыстам на сёння з'яўляеца тэлебачанне.

Таму мы прапануем Вам, шаноўны Генадзь Браніслававіч, паўтарыць досвед 3-га канала і стварыць асобны "Беларускі гістарычны тэлеканал" накшталт "Viasat History" ці расейскага "365 дніў".

За 22 гады незалежнасці беларусы стварылі мугія тысячи друкаваных тэкстаў гістарычнай тэматыкі і тысячи відэаролікаў на туго ж тэму. Такім чынам, база для канала ёсць, а з'яўліца канала будзе і новая матрыцыя.

Нам ёсць што сказаць свету пра нашу айчынную гісторыю.

З павагай,

Старшыня ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"

А. Трусаў, кандыдат, гіст. навук.

Нацыянальная дзяржаўная
тэлерадыёкампанія
Рэспублікі Беларусь

220807 г. Мінск, вул. Макаёнка, 9,
тэл. 264-75-95, факс + (375 17) 264-81-82
E-mail: tvt@all.tvt.by

23.01.2014 № 22/08
На № _____ ал _____

Национальная государственная
телерадиокомпания
Республики Беларусь

220807 г. Мінск, вул. Макаёнка, 9,
тэл. 264-75-95, факс + (375 17) 264-81-82
E-mail: tvt@all.tvt.by

Старшыні ГА
"ТБМ імя Ф. Скарыны"
Трусаў А.А.

Паважаны Алег Анатольевіч!

Перш за ўсё дазвольце выказаць Вам шчырыя слова падзякі за ўвагу да новага тэлеканала Белтэлерадыёкампаніі "Беларусь - 3" і за станоўчую ацэнку яго работы.

Тэлеканал "Беларусь - 3" ствараўся як сацыякультурны тэлеканал, місія якога з'яўляеца пазыцыянерванне беларускага грамадства ў галіне культуры, як сукупнасці матэрыяльных і інтэлектуальных каптуюнасцяў Рэспублікі Беларусь у сучасным медыяасяроддзі.

У эфірнай сетцы тэлеканала "Беларусь - 3" прадугледжана рубрика "Гісторыя", дзе штотыдзень дэманструецца больш за дваццаць дакументальных фільмаў і праграм на гістарычную тэматику. Такім чынам, пытанні гісторыі Беларусі даволі поўна адлюстроўваюцца ў перадачах тэлеканала "Беларусь - 3".

Стварэнне асобнага "Беларускага гістарычнага тэлеканала" не магчыма па эканамічных прычынах.

З павагай,

Галоўны дырэктар тэлеканала "Беларусь - 3"

В.У. Маючы.

УПЕРШЫЮ ПРА ПАХОДЖАННЕ ПРЫКАЗАК

Іван Лепешаў... Імя гэтага мовазнаўца доктара філалагічных навук прафесара Гарадзенскага юніверсітета добра вядомася ў нашай краіне. Абсяг яго лінгвістычных даследаванняў даволі шырокі: фразеалогія і парэміялогія, мова мастацкай літаратуры, культура мовы і маўлення... Гэтым і іншым праблемам навуковец прысвяціў шэраг манаграфічных даследаванняў, зборнікі прац, шматлікія навучальныя дапаможнікі для філалагічных факультэтаў, слоўнікі, больш як 650 навуковых і навукова-папулярных артыкулаў...

Знаёмства з працамі І. Лепешава заўсёды прыносіць асалоду і задавальненне, бо напісаныя яны дасведчаным спецыялістам, які не толькі глыбока разбіраеца ў навуковых праблемах, але і тонка адчувае матчынае слова, ашчадна і беражліва карыстаеца ім.

Новая книга мовазнаўца (усіх у яго ажно 46), якая толькі што выйшла ў выдавецтве "Вышэйшая школа" накладам 1 тыс. асобнікаў, - "Этымалагічны слоўнік прыказак" (141 с.).

Як слушна адзначана ў анататы, даведнік такога тыпу выдаеца ўпершыню ў лексікаграфічнай практицы (дадамо: не толькі беларускай, але і славянскай). Зразумела, тут этымалагізующа не ўсе прыказкі, якія функцыянуюць у сучаснай беларускай літаратурнай мове і апісваюцца ў тлумачальны слоўніках, а толькі некаторыя з іх (больш за 400). Матыў жа ўзнікнення пераважай большасці астатніх прыказак, якія пераканальна гаворыцца ў вялікай і группой прадмове да слоўніка, зразумелы амаль кожнаму чытальніку, таму такія прыказкі не патрабуюць этымалагізаціі.

Ужываючы, напрыклад, прыказку *Дзіравага мяшыка не напоішь*(яе сэнс - 'нікак не можна зарадзіць каго-небудзь'), мы выразна ўсведамляем той першапачатковы образ, які пакладзены ў аснову гэтай прыказкі, і яе метафорычнае, пераасэнсаванае ўзнікненне. Нам невядома толькі, калі яна ўзнікла, у якой маўленчай сітуацыі і хто ўпершыню ўжыў яе не ў прыказкі, а ў фігуральным значэнні.

Варт паўтарыць у гэтай сувязі цікавыя і арыгінальныя думкі І. Лепешава з ягонай "Прадмовы": "Стваральнікам прыказкі заўсёды з'яўляецца які-небудзь асобны чалавек, і ўзнікае яна адразу, у маўленчым акце, у працэсе маўлення. Спачатку гэта аўтарскі твор, а пасля ён падхопліваеца іншымі людзьмі з бліжэйшага асяроддзя і з цягам часу стано-

віца агульнаўжывальнай моўнай адзінкай". Я. Карскі пісаў: "Паколькі асоба аўтараў на прыказцы не адбілася, то народ лёгка забыў іх стваральнікаў і захаваў гэтыя творы як свае ўласныя".

Як паказана ў слоўніку, аўтарства 92 працы маўлагізованых прыказак вядомае. Іх у шмат якіх навуковых і навучальных працах называюць крэлатымі выразамі і, паводле І. Лепешава, недакладна, па-

гаворыць ісціна), або тлумачэннем аднаго ці двух слоўкампнентаў, не зусім зразумелых для сучаснага моўніка (скажам, "У сваім становішчы і прыстайці цар").

Слоўнікавы артыкул складаецца з наступных элементаў: а) заголовачнай прыказкі; б) агульной характарыстыкі прыказкі паводле паходжання; в) тлумачэнне сэнсавага зместу прыказкі; г) ілюстрацыйнага матэрыялу; д)

этымалагічнай даведкі. У некаторых выпадках, як аўтар піша ў прадмове, паслядоўнасць частак слоўнікавага артыкула не захоўваецца, што вымагаеца этымалагічнай прыказкі, развіццем прыказавага значэння і г.д.

Пасля "Прадмовы" прыводзіцца "Спіс скарачэння выкарыстаных працаў". Іх - 9. Аўтар зредку дае ў этымалагічнай даведцы спасылкі (з паказам пэўнай старонкі - у дужках) на працы І. Насовіча, М. Федароўскага, М. Міхельсона, А. Бірыха і інш. Ёсьць таксама спасылкі на "Любчанскае зборнік прыказак" Саламона Рысінскага - першага зборніка беларускіх прыказак (зборнік выдадзены на лацінскай мове ў 1618 г.).

Яшчэ раз вяртаючыся да памяненай "Прадмовы", варта сказаць, што тут аўтар вельмі сціслы паўтарае некаторыя даволі істотныя і прынцыпавыя палажэнні, падразніна і доказы асветленыя ім у манаграфіі "Парэміялогія" як асобны раздзел мовазнаўства" (2006). Прыказкі не столькі фальклорны твор, колькі звычайная моўная адзінка, таму яны, як і слова або фразеалагізмы, павінны вывучацца з семантычнага, этымалагічнага, граматычнага і стылістычнага бакоў. Прычым - у асобных раздзялах мовазнаўства: парэміялогіі і парэміяграфіі. Толькі ў такім разе яны перастаюць быць беспрытульнымі і зоймуць належнае ім месца ў курсе мовы як у вышэйшай, так і ў сярэдняй школе.

У беларускай парэміяграфіі ўжо ёсць тры тлумачальныя слоўнікі прыказак, перакладны руска-беларускі парэмійны даведнік. Цяпер да іх дадулася ўжо асноўны прыказак.

Спадзяёмся, што слоўнік з вялікай карысцю для сябе набудуць настаўнікі і студэнты, выкладчыкі вышэйшых навучальных установ, пісменнікі і журналісты, усе, каго цікавіць беларуская мова яе прыказкі - "ядро і сок мовы" (С. Рысінскі).

Васіль Рагаўцоў

мовы славяноўца ў адзін шэраг з прыказкамі і фразеалагізмамі. Аргументавана паказана, што ў такім разе змешаюць уласна генетычны аспект прыказкі з яе класіфікацыяй па сферы першапачатковага ўжывання. Такія былія крэлатыя выразы, як, напрыклад, *Забаронены плод салодкі*; *Не катай другому яму, сам у яе ўвалішся*; *Пераможца не судзяць*; *Адзін у полі не воін*; *Адна ластаўка вясны не рабіць*; *Апетыт прыходзіць у часе яды і дзясяткі іншых, даўно сталі самім звычайнай прыказкамі*, а іх аўтарства больш-менш вядомася толькі спецыялістам-даследчыкам (і толькі ім).

У слоўніку атрымалі гістарычна-этымалагічную даведку ці гістарычна-лінгвістычнае вытлумачэнне свайго ўзнікнення такія найбольш тыповыя групы прыказак: 1) прыказкі, аўтарства якіх вядомае; 2) запазычанні, калькі і паўкалькі з іншых моў; 3) прыказкі з нерэальным вобразам у іх аснове ці з патэнцыйнай сюжэтнасцю або пабудаваныя на абыгрыванні якога-небудзь слова-кампанента; 4) прыказкі, якія змяшчаюць у сабе незразумелае сучаснаму носябіту мовы слова-кампанент; 5) прыказкі, ужыванне якіх амежавана строга акрэсленай сітуацыяй або пэўным тыпам кантексту.

Іншы раз этымалагічнае даведка сэнсава празрытай прыказкі амежавана асноўнай гаворыцай паказч

Дубровенскі пояс-абярог пісьменніку за гістарычны раман

Горад Дуброўна, як і яго бліжэйшыя падняпроўскія ды пасожскія пабрацімі, Орша з паўночнага боку, а Мсціслаў з Крычавам з паўднёвага, за стагоддзі свайго існавання зведалі багата ліха - такая ўжо доля ўсходняга памежжа Беларусі, бо надта ласы да чужога сусед - замежнік выдаўся, і люду тутэйшаму патрабавалася нямана мужнасці, каб выстапіць супраць нападнікаў пакуль падаспее вайсковая падмога. А затым ацаляльня, пахаваўшы - аплакаўшы забітых суродзічаў і сваякоў, зноў і зноў упарты ўзнімлі з руін і папялішчаў жыцьло, бязлітасна парабаванае ды знішчанае ворагам. Штораз аднаўлялі гаспадарку, каб дойжыць свой беларускі род. Дойжыць у традыцыях дзядоў-предкаў і свайго старажытнага спагадлівага бога, імя якога замацавалі ў апаведную прыказку: "Цёмна лесе без Бялұна".

- Вось гэтыя мае землякі, у тым ліку адзін з галоўных герояў юнак - бортнік, а не толькі князі-шляхта, і сталі асновай новага гістарычнага рамана "Перад патопам", - казаў пісьменнік Энерест Ялугін, выступаючы ў сельскім Доме культуры перед жыхарамі аграгарадка Буда на Дубровенчыне.

На сустречу з пісьменнікам дружна прышлі не толькі будаўлянцы, пажылыя і моладзь, а і нямана хто з суседній, праз чыгуначную дарогу на Смаленск Асінаўкі, дзе Энерест Ялугін калісці нарадзіўся, і дзе цяпер ёсьць вуліца, са згоды асінаўца названая яго імем.

Пачаў жа пісьменнік выступ напамінам пра Дзень роднай мовы, якая ажно Арганізацый Аб'яднаных Нацый прызнаная велізарнай каштоўнасцю ў справе людскога выжывання. А следам згадаў пра слыннага мастера беларускага паэтычнага слова Рыгора Барадуліна, бо было гэта якраз на наступны дзень пасля жалобнай цырымоніі развітання з адышоўшым у вечнасць народным паэтам.

Энерест Ялугін па памя-

ці прачытаў і некалькі вершаў Рыгора Барадуліна, звярнуўшы ўвагу слухачоў на віртуознае валоданне выдатным майстром глыбока народнай беларускай лексікай, што і дазволіла ствараць таленавітаму патэту непаўторнай шэдэўру.

А пасля распачалася засікаўленая гутарка прысутных з пісьменнікам і пра ягоны новы твор, гістарычны раман "Перад Патопам". Адначасова згадваліся і ранейшыя творы якіх асабліва запомніліся, пачынаючы з аповесці "Мсціслаўшчына" і "Без эпітафіі".

Тыя, хто ўжо азнаёміўся з новым раманам, адзначалі цікавасці і значнасць яго зместу. Чуліся і шкадаванні, што книгі нельга набыць. І не дзіва: выйшла яна, можна сказаць, рапрэтэнт. Зусім невялікім накладам для твора такога рангу.

Прыхільнікаў літаратурнага таленту Энереста Ялугіна аказалася нямана і ў самой Дуброўне. Як і ў Будзе, практычна ўсе месцы былі занятыя ў актавай зале Дубровенскай школы мастацтваў.

Імпрэза зноў распачалася з ушанавання памяці Рыгора Барадуліна і чытання вершаў народнага паэта, і зноў Энерест Ялугін гаварыў аб важнасці не толькі пасіўнага ведання, а паўсюднага ўжывання беларусамі сваёй мовы і для лепшага духоўнага яднання як адметнага народа, ды і павагі з боку суседзяў. А то і з пункту гледжання зусім "празаічнага" - эканомікі, захавання працоўных кадраў. Каб не разыглаліся

хто куды, прывабленыя нейкімі матэрыяльнымі выгадамі.

Зберажэнню народа і павышэнню яго духоўнасці прыкметна спрыяе таксама развіццё, шанаванне сваёй адметнай культуры, працягваў пісьменнік, таму гэта пытанне таксама не засталася па-за межамі раманнай дзея. Можна згадаць духоўных асветнікаў Васіля Цяпінскага, кніжнікаў Пятра Мсціслаўца, Сымона Буднага і іншых герояў рамана.

Цікавіліся ў пісьменніка, а як і чаму ён увогуле ўзяўся за стварэнне гістарычных твораў.

- Можа, таму, што яшчэ ў школьнага гады я блізка пазнаміўся з мясцовымі краязнаўцамі, - адказаў ён. - А, можа, калі працаўаў у Мсціславе, у рэдакцыі рэйнай газеты і засікаўся лёсам тамтэйшага выхадца, які ўрэшце стаў адным з першых, следам за Францішкам Скарынам, майстром кнігадрукавання ва Усходнім Еўропе. Амагчымы, пачалося з пошукаў разгадкі, чаму мой дваорадны дзед Мікалай Бабровіч машыніст міннага крэйсера "Эмір Бухарскі" аказаўся адным з кіраўнікоў паўстання 1906 года ваеных маракоў Балтыскага флота, куды заганялі на службу нямана беларусаў разам з украінцамі і прыбалтамі, а яны паўсталі супраць Расійскай імперыі, за што каго растроілі адразу, каго, як майго суродзіча, загнali на бестэрміновую катаргу ў Сібір. Увогуле ж творы майі гістарычнай прозы, як ужо заўважалі некаторыя даследчыкі, звязаны адной галоўнай тэмай - чаму і як мой народ захацеў і змог стаць нарошце беларусамі, нацыяй, хоць у гэта ўжо многія не верылі, што атрымаеца. Ды і цяпер яшчэ ў Маскве нямана

скептыкаў. Таямніца!

У ходзе імпрэзы адзначалася не толькі мастацкая, а разам і духоўная значнасць для беларусаў гістарычных твораў Энереста Ялугіна.

- Яны ўяўляюць сабой неаспранчную каштоўныя культурныя здабытак сучаснай беларускай мастацкай літаратуры, - адзначыла і гісторык, дырэктар рабочай групы па стварэнні краязнаўчага музея Вераніка Пятрова, якая вяла абедзве імпрэзы.

А ў завяршэнне презентацыі галоўны спецыяліст аддзела культуры Дубровенскага райвыканкама Людміла Аляксееўна Дудараўа пад дружнымі ўхвалыннямі аплодысменты аперазала пісьменніка тканым поясам з квіцістым беларускім арнаментам.

- Гэта пояс-абярог са старажытным дубровенскім узорам - сціплая, але шчырая ўзнагарода ад нас, землякоў аўтару за выдатны раман пра Беларусь - сказала яна.

Наши кар.

На здымках:

1. Аматары кнігі аграгарадка Буда і суседній Асінаўкі дружна прышлі ў сельскі Дом культуры на сустречу з пісьменнікам Энерестам Ялугінам.

2. У актавай зале Дубровенскай школы мастацтваў. Прыемны занітак для аўтара: Энерест Ялугін падпісаў кнігі дубровенскім чытачам. Побач - вядоўца імпрэзы дырэктар рабочай групы па стварэнні рэйнага краязнаўчага музея Вераніка Пятрова.

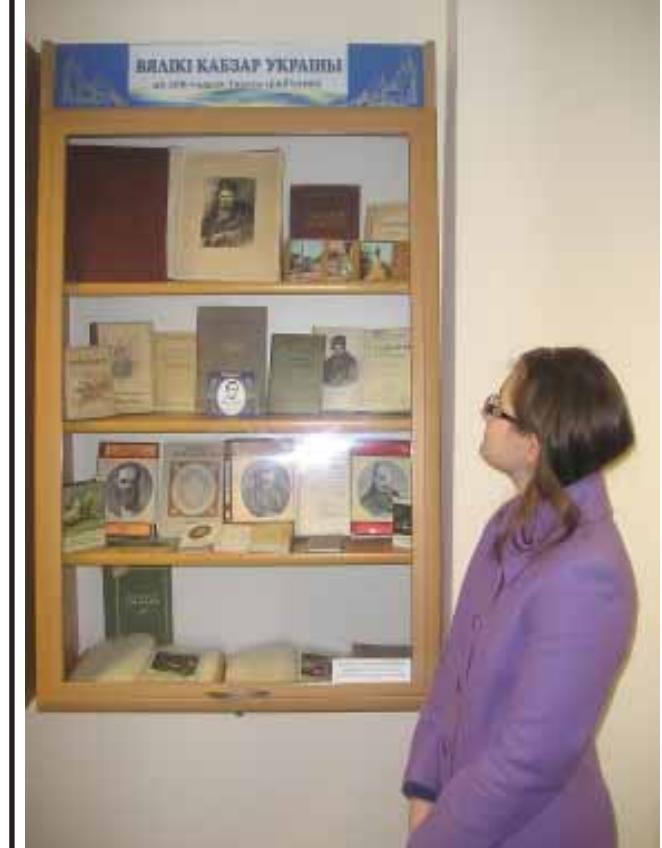
3. Асінаўка. На вуліцы імя Э. Ялугіна. Калісці тут знаходзіўся дома, у якім будучы пісьменнік нарадзіўся. Дом згарэў у часе Вялікай Айчыннай вайны.

Фота Н. Фарэйтараўай.

Да 200-годдзя Тараса Шаўчэнкі

... І мянэ ў сям'і вялікай,
Ў сям'і вольнай, новай,
Не забудзьце памянуці
Добрым ціхім словам.
З верша Тараса Шаўчэнкі
"Запавет" (1845).
Пераклад Янкі Купалы.

Тарас Рыгоравіч Шаўчэнка (1814-1861) - вядомы ўкраінскі пісьменнік, мастак, грамадскі дзеяч. У гэтым годзе адзначаецца 200-гадовы юбілей вялікага Кабзара Украіны. Даследчыкі творчасці пісьменніка звязваюць яго імя з заснаваннем новай украінскай літаратуры, адзначаючы вялікі ўклад у нацыянальную мову. Творчая спадчына Т. Шаўчэнкі прасякнута любоўю да роднага краю, да культуры і традыцый свайго народа. Яго творы добра ведаюць у многіх краінах свету. На беларускую мову перакладалі паэзію ўкраінскага Кабзара Янка Купала, Якуб Колас, Кандрат Крапіва, Аркадзь Куляшоў і іншыя пісьменнікі.

Да юбілею Тараса Шаўчэнкі ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь адкрылася выставка "Вліві Кабзар України". На экспазіцыі размешчаны матэрыялы XIX - XX стагоддзяў, сярод якіх прадстаўлены выданні твораў пісьменніка, пераклады яго паэзіі на іншыя мовы, а таксама працы даследчыкаў, якія прысвечаны жыццю і літаратурнай спадчыне выдатнага дзеяча.

Святлана Паўлавіцкая,
галоўны бібліятэкар аддзела
старафрукаваных і рэдкіх выданняў
Прэзідэнцкай бібліятэкі
Рэспублікі Беларусь.

Дыктоўка крохыць па краіне

Сёная агульнанацыянальная дыктоўка, прысвечаная 90-годдзю з дня нараджэння слыннага сына зямлі беларускай Васіля Быкава, крохыць па краіне і ахоплівае ўсё новыя і новыя рэгіёны. У гэту грамадска-культурную кампанію ўключаюцца людзі розных професій і нацыянальнасцей, якія паважаюць беларускую мову і жадаюць выразіць сваю павагу да памяці сучаснага пісьменніка, непасрэднага ўдзельніка Другой сусветнай вайны, які ў сваіх творах уславіў герайм і ахвярнасць беларускага народа, вычын простага чалавека. Асабліва важна пра гэта ўспомніць яшчэ раз сёлета, у год 70-ых угодкаў з дня вызвалення Беларусі ад захопнікаў.

Да напісання дыктоўкі далучыліся і навучэнцы Гуманітарнага ліцэя імя Якуба Коласа. Быў абраны ўрываак з кнігі пісьменніка "Доўгая дарога дадому", якая з'яўляецца аўтабіографіяй і ў найбольшай ступені звязана з асабістым лёсам Васіля Быкава.

Сярод ліцэістаў выпускнога курса бездакорна напісалі дыктоўку Ксенія Аліферка

і Юлія Курловіч, з чым я іх шчыра віншу і жадаю далейших поспехаў у зданні выпускных іспытаў і ў цэнтралізаўваным тэставанні.

Уладзімір Дзіско.

Выставка ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь "Эмануілу Рыгоравічу Іофе - 75"

У Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь экспануецца выставка, прысвечаная 75-гадоваму юбілею гісторыка, палітолога, сацыялага, культуролага і педагога, доктара гістарычных навук, професара Э.Г. Іофе.

Імя беларускага навуковца добра вядома не толькі на Беларусі, але і за яе межамі.

Эмануіл Рыгоравіч Іофе нарадзіўся 20 сакавіка 1939 года ў г. Беразіно Менскай вобласці (у тых гады - гарадскі пасёлак Магілёўскай вобласці).

Э.Г. Іофе ўнёс значны ўнёсак у развіццё грамадскіх навук і адукацыйнай сістэмы ў краіне. Кала навуковых зацікаўленняў Э. Іофе вельмі шырокое. Ён даследуе гісторыю Беларусі, перыяд грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войн, гісторыю беларускай навукі і культуры, беларускую гісторыяграфію і гісторыю габрэяў на Беларусі.

Ключавыя навуковыя даследаванні Іофе зроблены ў вобласці маладаследаваных і недаследаваных старонак Другой сусветнай вайны і жыцці дзеянасці шэрагу кіраўнікоў БССР. Ён лічыцца адным з асноўных у Беларусі адмыслоўцаў па гісторыі Халакосту.

Ён аўтар больш за 1550 публікаций, большасць з якіх выйшли на беларускай і рускай мовах; некаторыя - на ангельскай, немецкай,польскай, украінскай і іншых мовах. Шматгадовая плённая праца навуковца адзначана дзяржаўнымі ўзнагародамі.

У рамках працы прафесарам кафедры паліталогіі і права Беларускага Дзяржаўнага педагогічнага ўніверсітэта Іофе вядзе маштабную выкладчыцкую працу. Ён быў адным з першых лектараў, якія перайшлі на беларускую мову ў выкладанні паліталогіі, распрацаваў цэлы шэраг новых лекцый і спецкурсаў. Студэнты за-

вушць яго "майстрам дыскусій" за творчы і креатыўны падыход у правядзенні семінараў.

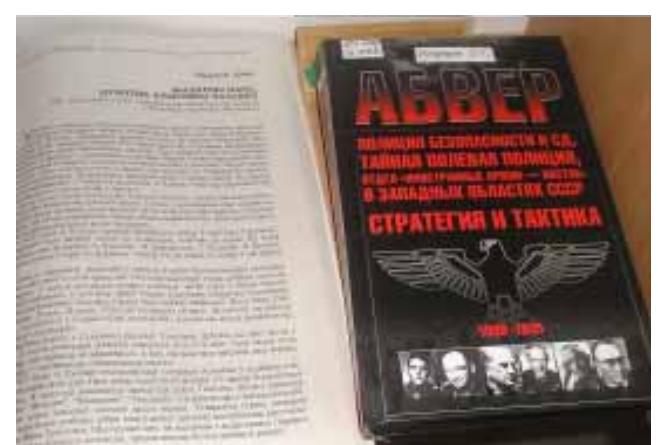
Выставка ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь знаёміць толькі з некаторымі сашматлікіх кніг навуковца. Сярод іх адмысловае месца займаюць працы, якія з'явіліся ў апошнія дзесяцігоддзе.

Так, на выставе прадстаўлены выданні "Беларускі штаб партызанска груху", "Вышы́шае партызанскае камандаванне Беларусі. 1941 - 1944", у якіх Э.Г. Іофе выкладае гісторыю партызанскіх злучэнняў, прыводзіц біографічныя звесткі пра 120 прадстаўнікоў ваеннае камандавання, кіраўнікоў і адказных працаўнікоў Паўночна-захоўнай аператыўнай группы ЦК КП(б)Б і СНК БССР, Цэнтральнага штаба партызанскае груху, Беларускага штаба партызанскае груху, камандзіраў, камісараў і начальнікаў штабоў

пастаянных і часовых злучэніяў.

Зацікавіць чытача таксама кніга Э. Іофе "Ад Мяснікова да Малафеева. Хто кіраваў БССР". У выданні распавядаецца пра першых сакратароў ЦК Кампартыі Беларусі, старшынёў Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта (ЦВК) і Прэзідымума Вярхоўнага Савета БССР, кіраўнікоў ураду рэспублікі ў перыяд з 1919 па 1991 год. Аўтар шырока выкарыстоўвае архіўныя матэрыялы, прыводзіц невядомыя ці малавядомыя факты з жыцця гэтых партыйных і дзяржаўных дзеячай.

У гісторый дагэтуль няма "белых плям". Адна з іх - дзеянасць нямецкіх спецслужбаў на заходніх межах СССР падчас Другой сусветнай вайны. У кнізе "Абвер, паліція бяспекі і СД, таемная палявай паліцыя, аддзел "Замежных войскі - Усход" у заходніх абласцях СССР. Стратэгія і тактыка: 1939-1945" Э.Г. Іофе раскрывае падрыўную дзеянасць абвера, паліціі бяспекі і СД, таемной палявой паліцыі, аддзела "Замежных войскі - Усход" Генштаба сухапутных войскаў Нямецчыны, а таксама ахоўных дывізій, палявой жандармерыі, ваенных камендатур і знішчальных каманд супраць Чырвонага Арміі, партызанскае груху і антыфашистыскага падполля ў 1939-1945 гг. Падрабязна апісаны формы і метады барацьбы выведальні-дыверсійных школ супраць войскаў Заходняга, Цэнтральнага, Беларускага і Прыбалтыскага франтоў.

При напісанні кнігі аўтар выкарыстоўваў архіўныя і музейныя матэрыялы Расіі і Беларусі, мемуары вядомых кіраўнікоў нямецкіх і савецкіх спецслужбаў, выведнікаў, а таксама матэрыялы перыядычнага друку.

Эмануіл Рыгоравіч Іофе вядомы таксама як актыўны папулярызатар гістарычных ведаў, педагог і грамадскі дзеяч.

Шырокаму колу чытачу будзе цікава такое выданне як "Нобелеўская лаўрэаты з беларускім каранямі" (у суаўтарстве з Ж. Мазец).

Кніга знаёміць чытача з жыццём і дзеянасцю выхадцаў Беларусі - лаўрэатаў Нобелеўскай прэміі міру Менахема Бегіна і Шымона Пераса. У гэтым выданні апублікаваны цікавыя звесткі пра дзеяцьцё нобелеўскіх лаўрэатаў з беларускім каранямі: фізіка Рычарда Файнмана, Шэлдана Лі Глэшоў, Джэрома Фрыдмана,

Марціна Пэрле, Фрыдэрыка Райнеса; мікрабіёлага Зельмана Ваксмана; хіміка Іллі Прыгожына, Алана Хігера і лаўрэата Нобелеўскай прэміі міру Іцхака Рабіна.

Азнаёміцца з выданнямі можна ў чытальняй зале Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь.

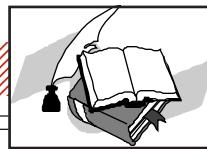
Карыстаннне Прэзідэнцкай бібліятэкай Рэспублікі Беларусь бясплатнае. Для запісу ў бібліятэку неабходны паштапт, каляровая фатаграфія 3x4.

Бібліятэка таксама акказва дадатковыя паслугі па капіяванні і сканаванні фрагментаў дакументаў, запісы на дыскету, CD-ROM, флэш-карту і інш.

Адрас: 220010, г. Менск, вул. Савецкая, 11 (правае крыло Хаты ўрады), тэл. 222-42-90. Вэб-сайт: www.preslib.org.by

Лычагіна Т.А.,
загадчык аддзелам
бібліятэчнага маркетынгу
Прэзідэнцкай
бібліятэкі Рэспублікі
Беларусь

Пра вяртанне мястэчак у Беларусь

**Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"**
220034, г. Мінск, пр. Румянцева, 13, тэл.: 284-83-11, разліковы рахунок № 3015741233011 у ЦБП № 539 ААТ "Белінвестбанка", г. Мінск, код 739

05 лютага 2014 г. № 10

Кіраўніку Адміністрацыі Прэзідэнта
Рэспублікі Беларусь
Кабякову А.У.

Аб вяртанні да жыцця адвечнай назвы
беларускіх населеных пунктаў "мястэчка"

Шаноўны Андрэй Уладзіміравіч!

У апошняе дзесяцігодзе ў выніку дзейнасці дзяржавы па развіціі сельскай гаспадаркі і падтрымцы вёскі ў Беларусі ўзнік па вызначенні новы тып населеных пунктаў, які прынята называць "аграгарадак".

Разам з тым населіцтва не ўспрымае гэтае доўгае словазлучэнне і не ўжывае яго. Гавораць і пішуць па-старому: "Вёска", хаты па задумы ўсіх гэтых реформаў дадзены тып населеных пунктаў павінен быў перарасці звычайнай вёску і стаць высокацывілізаваным і добраўпрадаваным населеным пунктам. У многіх выпадках так і адбылося.

Прапануем для назвы тыпу такіх населеных пунктаў вярнуць да ўжытку спрадвечнае беларускае слова "мястэчка", як назыву населенага пункта прамежкавага тыпу паміж вёскай і горадам (местам). Статус "мястэчка" можа быць нададзены ўсім аграгарадкам і гарадскім пасёлкам. Статус "мястэчка" павінен быць вернуты ўсім населеным пунктам, якія гістарычна такі статус мелі, за выключэннем, канешне, тых, якія ўжо сталі гарадамі.

Такое рашэнне ўпарадкуе ўсю сістemu населеных пунктаў і, мы ўпэўнены, будзе станоўча ўспрыняты грамадствам, якое дагэтуль многія адвечныя мястэчкі "мястэчкамі" і называе.

Старшыня ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны"

А. Трусаў.

Грамадскае аб'яднанне
"Таварыства беларускай мовы
імя Францішка Скарыны"
Трусаў А.А.

Адміністрацыя Прэзідэнта
Рэспублікі Беларусь

Пра катэгорию сельскіх
населеных пунктаў

Паважаны Алег Анатольевіч!

Дзяржаўны камітэт па маёмастці Рэспублікі Беларусь па кампетэнцыі разгледзеў Ваш зварот ад 5 лютага 2014 г. № 10, які быў накіраваны на адраджэнне Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, і паведамляе паступнае.

Пропанаванае Вамі змяненне назвы катэгорый добраўпрадаваных сельскіх населеных пунктаў рэспублікі - аграгарадкоў, уведзенай Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 25 сакавіка 2005 г. № 150 "Пра Дзяржаўную праграму адраджэння і развіція сяла на 2005-2010 гады", на гістарычную - мястэчкі - будзе вынесена на абмеркаванне Тапанімічнай камісіі пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь (далей - Тапанімічная камісія).

На падставе п. 6 Палажэння аб Тапанімічнай камісіі, зацверджанага пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 2 сакавіка 2011 г. № 262, пасяджэнні Тапанімічнай камісіі адбывающаа не радзей аднаго разу ў месяц.

Зварот старшыні Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" будзе абмеркаваны з іншымі пытаннямі на бліжэйшым пасяджэнні Тапанімічнай камісіі, запланаваным на пачатак сакавіка 2014 г.

Заяўніку і Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь будзе своечасова паведамлена пра раашонне Тапанімічнай камісіі.

Старшыня

Г.І. Кузняцоў.

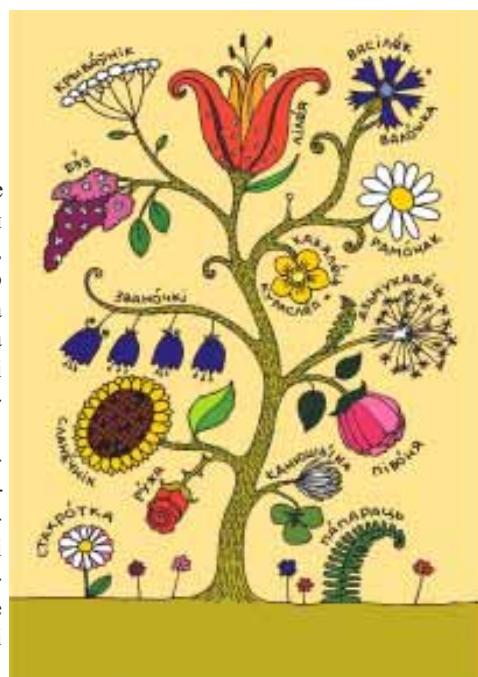
Святочны букет ад "Будзьма!", каб не маўчалі па-беларуску!

Кампанія "Будзьма беларусамі!" віншуе ўсіх са святам вясны і дарыць букет! А каб вы дакладна ведалі, што менавіта дарыць кампанія, мы падпісалі кожную кветачку. Шукайце новую паштоўку з серыі "Не маўчы па-беларуску!" на стэндах FlyCards. Не страчвайце веснавога аптымізму! Дарыце блізкім кветкі - і жывыя, і нашыя, паштовачныя! Не маўчыце па-беларуску!

"Не маўчы па-беларуску!" - серыя паштовак ад кампаніі "Будзьма!" і маладых таленавітых мастачак Дар'і Мандзік і Яны Войцік - бяспрэчна дапаможа ў штодзённай камунікацыі ўсім, хто толькі пачынае размаўляць па-беларуску ці толькі на ёй і гаворыць, хто пачынае цікавіцца роднай мовай ці ўсё пра яе ведае і выкарыстоўвае штодня.

Не маўчым па-беларуску разам!

Кампанія "Будзьма беларусамі".

БУДЗЬМА БЕЛАРУСАМІ!!!
НЕ МАЎЧЫ ПА-БЕЛАРУСКУ!

Невялікі Скідзель з вялікай гісторыяй

5 сакавіка 2014 года беларуская гісторыка сабраліся ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імі Я. Коласа НАН Беларусі, дзе адбылася презентацыя выдання "Скідзель і яго ваколіцы: жывая гісторыя".

Аўтары кнігі - гісторык Сяргей Токць і краязнаўца Мікалай Дзелянкоўскі. Кніга пабачыла свет у выдаўнстве "Тэхналогія", яе наклад 1000 асобнікаў.

Гэтая навукова-папулярная кніга, напісаная на аснове вывучэння шырокага кола архіўных крыніц, вусных успамінаў і краязнаўчых матэрыялаў. Разглядаеца гісторыя Скідзеля і яго наваколля ад першых згадак у старажытных дакументах XV ст. да сярэдзіны XX стагоддзя. Аўтары імкнуліся максімальна наблізіць чытачоў, найперш скідзельцаў, да падзеяў мінушчыны гэтага краю... Таму кніга насычана імёнамі звычайных людзей, пра якіх ніколі не пісалі ў падручніках і навуковых манаграфіях.

Першыя трох раздзелы - "Эпоха Вялікага Княства і Рэчы Паспалітай", "У Расійскай імперыі", "У міжваеннай по-

льскай дзяржаве" - напісаныя гісторыкам Сяргеем Токцем, а раздел "Край змагароў, край паэт" і падраздел "Лёс прадпрымальнікаў скідзельскіх" - краязнаўцам Мікалаем Дзелянкоўскім. Абодва аўтары нарадзіліся ў Скідзелі, і гэтая праца ў значнай ступені стала выкананнем маральнага абавязку пред продкамі і землякамі.

Да гэтай імпрэзы су-

працоўнікі аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў пад кіраўніцтвам Аляксандра Стэфановіча падрыхтавалі выставу "Скідзель: ад мінулага да сучаснасці". На ёй - дакументы сярэдзіны XIX-XXI стст., прысвечаныя гэтай тэматыцы. Гэта манаграфія, перыядычныя выданні, лістоўкі, мемуарная літаратура. Кнігі серыі гістарычна-дакументальных хронік "Памяць", матэрыялы з фонду беларускіх архіўаў і інш.

У раздзеле "Перыёдыка" - сабраны газеты, якія выходзілі ў 20-х гадах XX ст. і ў часы Вялікай Айчыннай вайны:

"Беларуская думка", "Беларускі звон", "Сялянская праўда", "Беларуская Ніва", "Бела-

русская справа", "Народная справа", "Красное знамя". У іх змешчана багатая інфармацыя, якая адлюстроўвае эканамічнае, палітычнае і культурнае жыццё Скідзеля і яго ваколіц. На некаторых асобніках можна ўбачыць пячаткі і рукапісныя запісы, аўтографы вядомых дзеячаў гісторыі і культуры: беларускіх гісторыкаў І. Краўчанкі, М. Спрылонава, паэта М. Васілька, пісьменніка Янкі Брыля і іншых. Перад прысутнымі выступілі Зміцер Санько, галоўны рэдактар НВК "Тэхналогія", гісторык Андрэй Кіштымаў і іншыя асобы.

**Аляксей Шалахоўскі,
старшыня суполкі
"Гісторыя" ТБМ.**

16. Паўловіч А.А. - 160000 р., г. Менск
17. Мануленка У.В. - 50000 р., г. Берасце
18. Крывальцэвіч Н.Н. - 30000 р., г. Менск
19. Кулешкі І.І. - 50000 р., г. Менск
20. Хіла З.М. - 50000 р., г. Менск
21. Піскуновіч М.А. - 20000 р., Глыбоцкі р-н
22. Давыдовіч П.У. - 100000 р., г. Берасце
23. Кукавенка І.У. - 100000 р., г. Менск
24. Валахановіч І.Г. - 50000 р., г. Менск
25. Базансон Л.Г. - 100000 р., г. Менск
26. Брылеўская Н.А. - 200000 р., г. Менск
27. Осіпава А.Я. - 50000 р., г. Гомель
28. Канановіч В.Г. - 20000 р., г. Віцебск

Дзеянасць ГА "ТБМ імя Францішка Скарыны" па наданні роднай мове рэальнага статусу дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымаць ТБМ – справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас, вул. Румянцева, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ №3015741233011 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанк" (найвышэйшая сума) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусьбанку.

Паведамлінне

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк"

рэчысцкое падраздзяленне

Рахунак атрымальніка 3015741233011 Асабовы рахунак 739

(прозвішча, імя, імя па-батьку, адрас)

Від плаціяжу	Актыўны на дэйнасць	Дата	Сума
ТБМ			

Пеня Разам

Плацельничак

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк"

рэчысцкое падраздзяленне

Рахунак атрымальніка 3015741233011 Асабовы рахунак 739

(прозвішча, імя, імя па-батьку, адрас)

Від плаціяжу	Актыўны на дэйнасць	Дата	Сума
ТБМ			

Пеня Разам

Плацельничак

Касір

М.П.

Квітанцыя

Касір

М.П.

Да 96-х угодкаў БНР

Леанід Лаурэш

Генерал Кандратовіч: два імгненні вечнасці

Напісаць гэты артыкул я вырашыў пасля раздуму над двумя фотаздымкамі з генералам ад інфантэрый, міністрам вайсковых спраў ва ўрадзе БНР Кіпрыянам Кандратовічам (1859-1932).

1904

Першы здымак з 1904 г. надрукаваны ў часопісе "Летапіс вайны з Японіяй", на ім побач сядзяць генерал **К. Кандратовіч**, падпалкоўнік Ю. Доўбар-Мусніцкі (на фотаздымку бачныя ягоныя пагонныя падпалкоўнікі), шталмайстар двара **Радзянка**, карэспандэнт "Новага часу" **Растоўца** і іншыя афіцэры.

Кандратовіч на 8 гадоў старэйшы за Юзафа Рамуальдавіча Доўбар-Мусніцкага (1867-1937), але абодва афіцэры скончылі адну з лепшых у Расіі 2-ю вайсковую Канстанцінаўскую вучэльню ў Пецярбургу, абодва служылі ў элітным грэнадзёрскім корпусе, а потым скончылі Мікалаеўскую акадэмію Генеральнага Штаба. Аднакашнік па акадэміі Доўбар-Мусніцкага **Ігнацьеў А.А.** пісаў: "Пасля заканчэння акадэміі я быў, як і многія, здзіўлены, прачытаўши ў загадзе, што, згодна з традыціямі, капітанам Доўбарам дакументамі, прозвішча яго вартападоўніць і называць надалей - Доўбар-Мусніцкі. Глумчылася гэта проста. Акадэмія была закрыта для афіцэрроў польскага паходжэння. Выбраўши сабе мэтую яе скончыць, ён насыў на працу ўсіх першых гадоў службы скарочанае прозвішча і выдаваў сябе за лютараніна (Доўбар-Мусніцкі і насыреч быў евангеліцка-рэфармацкага веравызнання - Л.Л.). Я сустрэў яго на маньчжурскай вайне, дзе ён выявіў сябе ... адзінственным афіцэрам штаба генераліскага I-га Сібірскага кор-

пуса. I, нарэзце, значна пазней, у Парыжы, я атрымаў ад яго ліст, у якім генерал Доўбар-Мусніцкі, былы камандзір рускага армейскага корпуса, тлумачыў мне прычыны сваёго пераходу ў польскую армію".

Кандратовіч так сама на пачатку Першай Сусветнай вайны камандаваў армейскім корпусам. А пасля 1917 г., генерал Кандратовіч, які нарадзіўся пад Лідай і генерал Доўбар-Мусніцкі, народжаны ў Гарбові каля Сандаміра, абодва фармавалі нацыянальных войскі. Доўбар-Мусніцкі ў 1917 г. са згоды Вярхоўнага галоўнага камандуючага Карнілава арганізаваў на Заходнім фронце 1-шы польскі корпус і 25.01.1918 абыў вайну бальшавікамі (так званы "Мяшэж Доўбар-Мусніцкага"). Потым служыў у польскім войску і ў 1919 г. камандаваў польскімі войскамі ў час так званага Вялікапольскага Польшчы. Быў вельмі ўпływowym палітычным праціўнікам Пілсудскага і так сама, як і "маршалак" прэтэндаваў на вядуче становішча ў наслівавенай Польшчы. Аднак прамог Пілсудскі, і Доўбар-Мусніцкі ў чыне генерала броні быў вымушаны выйсці ў адстаўку. Ён на 5 гадоў перажыў генерала Кандратовіча.

Іздесці тут, на той са-
май Руска-Японскай вайне,
вяявалі яшчэ два афіцэры, якія
самым непасрэдным чынам
прыхынілі да стварэння сваіх
нацыянальных дзяржаваў: ук-
раінец, прафрантнік брата гет-
мана Івана Скарападскага (гет-
ман у 1708-1722), будучы "Яго
Светласць Яснавяльможны
Пан Гетман ўсіє Украіны" ў
1918 г. **Павел Пятровіч Ска-
рападскі** (1873-1945), які, як
заўважаў той самы Ігнацьеў,
заўжды ганарыўся сваім украінствам і швед па паходжанні,
легендарны стваральнік неза-
лежнай Фінляндіі **Карл Гус-**

таў Эміль Манэргейм (1867-1951).

Чаму польскі і фінскі генералы другую палову жыцця пражылі ў пашане ў сваіх незалежных дзяржавах і пры канцы жыцця пісалі мемуары, а беларускі і ўкраінскі не? Пытанне, я думаю рытарычнае...

1916

Другі здымак знойдзены ў сусветным сеіве. На ім генерал Кандратовіч з біноклем у руках стаіць на лесвіцы ў траншэі каля каманднага пункта на якім вісіць шыльда з надпісам "Наблюдат. пункт командира корпуса (Курапаткінскі)", а на адвароце фотаздымка "Генерал Кондратовіч на наблюд. пункце у дер. Горны Скробов. 19-20/VI-16 г.". Аматары вайсковай гісторыі добра ведаюць такі населены пункт у Беларусі, Горны Скробаў быў у самым віры так званай Баранавіцкай аперациі 1916 г.

Але, пра ўсё па-чарзе.

Вядома, што былы вайсковы міністр Расіі **Курапаткін А.Н.**, пасля Руска-японскай вайны, дзе ён камандаваў Маньчжурскай арміяй, быў адлучаны ад службы за ганебныя паразы і толькі 12 верасня 1915 г. яго прызначылі камандаваць грэнадзёрскім корпусам, які нанава фармаваўся восенню 1915 г. у Яраслаўскай губерні. Сваю справу выкліканы з адстаўкі генерал ведаў і праз пяць месяцаў ён далажыў ў адстаўку пра гатоўнасць грэнадзёраў да адпрайкі на фронт. Але ў канцы студзеня 1916 г. Курапаткін атрымаў прызначэнне на пасаду камандуючага 5-й арміяй Паўночнага фронту. Камандаваць корпусам быў прызначаны генерал-лейтэнант **Парскі Д.П.** (1866-1921), які, дарэчы, як і генералы Кандратовіч

і Доўбар-Мусніцкі, так сама скончыл 2-ю вайсковую Канстанцінаўскую вучэльню а потым Мікалаеўскую акадэмію Генеральнага Штаба.

На пачатку 1916 г. грэнадзёрскі корпус перақідаўца на Заходні фронт у 4-ю армію. Тут, каля беларускага горада Баранавічы, чакаючы галоўная падзея кампаніі 1916 г.

Раён Баранавіч быў заняты германскімі войскамі яшчэ ў сярэдзіне верасня 1915 г. і лічыўся адным з найважнейшых участкаў германскага Усходняга фронту на кірунку Варшава-Масква. Па плану летнія кампаніі, адначасова з наступам Паўднёва-Заходняга фронту (19 карпусоў), Заходні фронт (23 карпусы) павінен быў наносіць галоўны ўдар 4-й арміяй на участку Наваградак-Баранавічы. На пачатку чэрвеня 1916 г. войскі Паўднёва-Заходняга фронту началі наступ, праравіл пазыцыі аўстра-венгерскай арміі і пачалі прасоўванне ўглыб Галіцыі. Аднак камандуючы Заходнім фронтом генерал ад інфантэрый А. Я. Эверт двойчы адкладваў намечанае наступленне Заходняга фронту, спачатку на 31 траўня (13 чэрвеня па новым стылі), далей усе даты - па старым стылі - Л.Л.), потым на 4 чэрвеня а далей ён зрабіў спробу наогул адмяніць аперацыю. Па катэгарычным патрабаванні Стайкі Вярхоўнага Галоўнага камандавання, Заходні фронт аваявіўся "атакаваць праціўніка на фронце Наваградак-Баранавічы". На падрыхтоўку наступлення адводзілася 22 дні. Вось як раз пад час падрыхтоўкі прафранта генерал ад інфантэрый Кандратовіч у ноч з 19 на 20 чэрвеня і апынуўся на камандным пункце грэнадзёрскага корпуса ў беларускай вёсцы Горны Скробаў.

15 ліпеня грэнадзёры

Генерал Кондратовіч
на наблюд. пункце у дер. Горны Скробаў
19-20/VI-16.

пайшлі ў прафрант - восем кіламетраў фронту на корпус! Але прасунуцца далей першай лініі германскіх пазыцыяў не ўдалося, да вечара грэнадзёрская атакі канчатково захлынуліся ва ўласнай крыві, і салдаты вярнуліся ў свае акопы. У ноч з 17 на 18 ліпеня, выбітыя грэнадзёрскія дывізіі на пазыцыях каля Горнага Скробава былі заменены звычайнай пяхотай. 17 ліпеня рускіе камандаванні началі дадатковую артпадрыхтоўку і ў 19 гадзін вечара 5 дывізій пайшлі ў падвойную атаку. Страты за першыя тры дні аперацыі даходзілі да 50% асабовага складу, войскі былі вельмі стомленыя. Эверт вырашыў адкладці новыя атакі да 21 ліпеня і зрабіў перагрупоўку войскаў. Павольнаўся дзеянні рускага камандавання былі выкарыстаны немцамі, якія умацавалі атакаваныя участкі і ўзмацнілі іх артылерый. 21 ліпеня на досвітку почалася новая артпадрыхтоўка, а ў 2 гадзіны ночы 6 дывізій пайшлі ў атаку. На працу дні войскі чатыры разы хадзілі ў атаку, але поспеху не мелі, прасунуўшыся ў цэнтры ўсяго толькі на 2 км. У выніку доўгага рыхтавання аперацыя звязлася да авалодання толькі першай умацаванай лініяй і захопу некалькіх гармат. А 27 ліпеня 1916 г. ужо германскія войскі распачалі контрааступленне. Страты

рускай арміі ў гэтай бітве склали 80000 чалавек супраць 13000 чалавек забітых немцаў.

Генерал Кандратовіч у 1914 г., пасля паразы расейскіх войскаў ва ўсходне-Прускай кампаніі быў адхілены ад займанай пасады і, відавочна, звольнены ў адстаўку, але ўжо з 25 лістапада 1915 г. ён знаходзіўся ў рэзерве чыноў пры штабе Менскай вайсковай акругі і таму ў спісе генералаў Генеральнага штаба за 1916 г. значыцца сярод прызначаных на службу з запасу і адстаўкі. Цікава было б даведацца, што канкрэтна рабіў генерал у штабе грэнадзёрскага корпуса, але ў прынцыпе, магчымы толькі тры варыянты:

- Генерал выконваў не-
йкае даручэнне вышэйшага
камандавання;

- Ён атрымаў прапано-
ву прыняць камандаванне над
нейкай вайсковай часткай і на
месцы вывучаў мэтаў дынамікі

- Проста прыехаў з
Менска ў гості да баявых ся-
броў.

Покуль дакладнай ін-
формацыі няма.

Аднак, амаль праз год,
8 траўня 1917 г., Кандратовіч
приняў на сябе камандаванне
75-й пяхотнай дывізіі з мэтай
беларусізацыі яе войскаў.

Уладзімір Пігулеўскі: знакаміты беларус, які пераклаў для латышоў "Паўлінку"

10 сакавіка (па іншых звестках 9 сакавіка, па старым стылі 26 лютага) споўнілася 125 гадоў з дня нараджэння беларускага грамадска-палітычнага і культурнага дзеяча, педагога, пісьменніка, драматурга, перакладчыка Уладзіміра Пігулеўскага.

Уладзімір нарадзіўся ў Гародні ў сям'і калежскага сакратара гарадской управы. У хуткім часе бацькі пераехалі ў Менск. Там жа ў 1907 годзе ён скончыў Менскую мужчынскую класичную гімназію. Падчас вучобы далучыўся да рэвалюцыйнага гуртка, браў удзел у вулічных дэманстрацыях.

Агульнае жаданне бацькоў і юнака надалей паглыбляць набытыя веды скіравала Уладзіміра ў Пецярбург, дзе ў 1908 годзе ён паступае ва ўніверсітэт на гістарычна-філалагічны факультэт. Вучобу ва ўніверсітэце студэнт Пігулеўскі сполучаў з працай у "Правдамеце" - вялізным сіндыкаце, што аб'ядноўваў да 90% металургічных заводаў Расіі.

У 1912 годзе яго прызываюць на вайсковую службу ў Гародні, а на пачатку Першай сусветнай вайны і ў дзеянную армію. Яго баеная кар'ера расцягнулася да 1917 года. У паслужным спісе, сведчанні пра што ёсьць у асаўствім архіве Уладзіміра Пігулеўскага ў ЦНБ НАН Беларусі, адлюстраваны ўсе этапы гэтай службы: ад кананіра да штабскапітана.

За мужнасць і герайм у баях з Германіяй Пігулеўскага ўзнагародзілі ордэнамі Святой Ганны 3-й і 4-й ступеняў і Святога Станіслава 2-й і 3-й ступеняў.

Таленавіты, смелы, неардынарны чалавек Уладзімір Пігулеўскі, магчыма, мог бы стаць прафесійным вайскоўцам, прынамсі лётчыкам. У хадайніцтве камандзіра карпуснога авіяцыйнага атрада аб залічэнні Пігулеўскага ў авіяцыйную школу дадзена высокая адзна-

ка яго чалавечым і прафесійным якасцям: "Паручнік Пігулеўскі... правею сябе як у баявых адносінах, так і ў паўсядзённым жыцці з самага найлепшага боку. Бязмежная адага, знаходлівасць, умение прыстасоўвацца да ўсялякіх умоў палету з'яўляюцца характэрнымі рысамі яго характару як афіцэра-назіральніка. Дэталёва знаёмства з усімі галінамі авіяцыйнай справы, у прыватнасці, найгрунтоўнейшыя веды ў матарах і рэдзётэлэграфе даюць падставу лічыць, што ў якасці лётчыка ён будзе ўяўляць яшчэ больш значную каштоўнасць для справы авіяцыі...".

Але лёс вырашыў інакі. Па заканчэнні вайны Пігулеўскі на некаторы час апынуўся ў польскай турме, потым цяжка хварэў, нават знаходзіўся ў прадсмяротным стане, перабіваўся выпадковымі заробкамі. Вядома, што ён у гэты час далучыўся да беларускага нацыянальна-адраджэнцкага руху, займаў адказныя пасады пры кіраўніцтве БНР, быў службоўцам для спецыяльных даручэнняў пры Міністэрстве замежных спраў, удзельнічаў у работе Беларускай нацыянальна-палітычнай канферэнцыі ў Рызе. Жыў у Менску, Вільні, Коўне.

У 1922 годзе па запрашенні тагачаснага дырэктара Дзяржаўнай беларускай гімназіі ў Дзвінску (Даўтаўпілсе),

грамадска-палітычнага і культурнага дзеяча, гісторыка, эканоміста Івана Ігнатавіча Краскоўскага Пігулеўскі прыехаў у Латвию, працаваў у Дзвінскай беларускай гімназіі.

Віна падсудных не была даказана. Нягледзячы на гэта, некаторых беларускіх дзеячоў выслалі за межы Латвіі, а частку беларускіх школ, у тым ліку Люцынскую беларускую гімназію, улады зачынілі.

Уладзіміра Пігулеўскага апраўдалі, але пазбавілі права займацца педагогічнай дзеянасцю. Ён быў вымушаны пераехаць у Рыгу, дзе уладкаўшы ў Транзітны кааператыўны банк, але не адышоў ад культуры-асветніцкай працы.

На з'ездзе працоўнікоў беларускіх арганізацый у Латвіі, што адбыўся ў чэрвені 1926 года, кандыдатуру Пігулеўскага

Білет дэпутата Сейма Латвіі. 1928 год

вылучылі на пасаду кіраўніка Беларускага аддзела пры Міністэрстве асветы Латвіі і ў хуткім часе зацвердзілі ўрадам. У якасці кіраўніка гэтага аддзела ён шчыра адпрацаваў сем гадоў (1927-1934 гады), зрабіўшы нямала каштоўнага ў справе беларускага культурнага адраджэння.

У тым жа 1926 годзе Пігулеўскі ўдзельнічаў у атадэмічнай канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу, арганізаванай Інбелкультам.

У гэты час Уладзімір Пігулеўскі вядомы і як палітычны дзеяч. Ён далучаеца да сацыял-дэмакратычнай партыі, па яе спісе праходзіць у Сейм ад Латгалії.

З устанаўленнем у Латвіі аўтарытарнага рэжыму Ульманіса пачаўся перыяд рэпрэсій. Асаўліва жорстка гэта адблісалася на нацыянальных мен-

рэдагаванні падручніка рускай мовы для латышскіх школ, чытае лекцыі ў педвучылішчы, Інстытуце павышэння кваліфікацыі настаўнікаў. Настаўніцкім інстытуце, у Доме народнай творчасці.

Адукаваны, інтэлігентны, У. Пігулеўскі валодаў неўкім магнетызмам, здольным прыцягваць да сябе самыя разнастайныя колы людзей. Сярод яго сяброў быў і сталыя паважныя равеснікі, і зусім яшчэ юныя студэнты, але ўсім ім бы-

ным з лістоў ён адзначаў: "У літаратурнай працы ўсё маё гора ў тым, што я, як стары літаратурны крытык, без усялякіх скідак гляджу на сябе - маладога празаіка. А добрая проза патрабуе нямала "практикання". Тэмы, сюжэты ёсць добрая. А вось хораша "аформіць" іх яшчэ пакуль што не ўмію. Мова бедная. Так што пакуль буду "вучыца" на перакладах мастацкай літаратуры, нават калі яны і не будуть друкаванца". Тым не менш яго нарысы, літаратурна- і тэатральна-крытычныя артыкулы да сённяшняга часу не страцілі сваёй цікавасці.

Але перадусім талент Уладзіміра Пігулеўскага ў большай меры раскрыўся ў галіне мастацтва перакладу. Добрае веданне замежных моў (французскай, латышскай, чэшскай, польскай, украінскай) і несумненны пісьменніцкі дар дазволілі яму наблізіцца самому і наблізіцца ўсім нас да высокага мастацтва як нашых бліжэйшых суседзяў, так і сусветнай класікі.

Членскія білеты Саюза пісьменнікаў і Літфонда СССР. 1957 год

ло цікава і ўтульна побач з гэтым прыязным, добразначлівым чалавекам. Нягледзячы на свой паважаны ўзрост, у душы ён заставаўся ўзімістым і вясёлым юнакам. Адчуванне радасці жыцця дамінавала ў гэтым чалавеку, не гледзячы ні на якія цяжкасці і выпрабаванні.

Выход на пенсію ў 1950 годзе меў пэўнае пазытыўнае значэнне для Уладзіміра Пігулеўскага - вызываўся час для больш грунтоўнай літаратурнай працы, якая вабіла яго на працягу многіх гадоў і да якой ён меў, безумоўна, прыродныя здольнасці.

Упершыню імя Уладзіміра Пігулеўскага з'яўляецца на старонках заходне-беларускага друку ў 1924 годзе. Пад псеўданімам Гуль ён выступіў з цыклам палемічных нататак адносна жыцця латышскіх беларусаў пад назваю "Пісъмы з Латвіі". Ужо па іх можна было меркаваць пра публіцыстычныя здольнасці будучага літаратара.

Літаратурная спадчына Уладзіміра Пігулеўскага ўключае спробы ў галіне прозы, паэзіі, драматургіі, публіцыстыку.

Сам Уладзімір Васільевіч даволі крытычна ставіўся да сябе як да літаратара. У ад-

так, у 1949 годзе ў перакладзе Уладзіміра Пігулеўскага на сцэне Латвійскага дзяржаўнага мастацтва тэатра імя Яніса Райніса была ажыццёўлена пастаноўка камедыі Янкі Купалы "Паўлінка", а беларускія чытачы пазнаёміліся з творамі Яніса Райніса, Андрэя Уліта, Віліса Лацыса, Ганны Саксэ і многіх іншых пісьменнікаў.

У 1957 годзе Уладзіміра Пігулеўскага прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі, а ў 1959 годзе за вялікія заслугі ў пропагандзе беларускай культуры ён быў узнагароджаны Ганаровай граматай Вярховнага Савета БССР. На жаль, ужо пасмяротна.

Уладзіміра Васільевіча Пігулеўскага не стала цэпільным чэрвенскім днём 1958 года. Раптоўна смерць напаткала яго ў разгар творчай дзейнасці і не дала скончыць шмат чаго з задуманага.

Асаўсты архіў Уладзіміра Пігулеўскага зберагаеца ў ЦНБ НАН Беларусі і налічвае 100 адзінак захавання.

*Матэрыял падрыхтавалі
Тацяна Жук
і Марына Ліс,
навуковыя супрацоўнікі
аддзела рэдкіх кніг і
рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі.*

Сярод вучаніц Дзвінскай дзяржаўнай беларускай гімназіі. 1924 год

Удзельнікі Першай нарады беларускіх настаўнікаў Латвіі ў Даўгінску. 1922 год

Увага конкурс!

Паважаныя пісьменнікі і
пазы!

Лідская цэнтральная раённая
бібліятэка імя Янкі Купалы
запрашае прыняць удзел у
раённым літаратурным

конкурсе імя Веры Навіцкай
"Дарослыя - дзецы"

Конкурс праводзіца
на 2-х намінацыях:
ПАЭЗІЯ,
ПРОЗА.

1. Літаратурны конкурс імя Веры Сяргеевны Навіцкай, дзіцячай пісьменніцы канца XIX - пачатку XX стагоддзя, якая з 1910 года з'яўлялася начальніцай "Лідской прыватной жаночай гімназіі Ф.Л і В.С. Навіцкіх", засноўваеца як раёны літаратурны конкурс (далей - Конкурс). Арганізаторам Конкурсу выступае Лідская цэнтральная раённая бібліятэка імя Янкі Купалы.

2. Літаратурны Конкурс з'яўляеца некамерцыйным мерапрыемствам і мае выключна творчыя і сацыякультурныя мэты.

3. Мэты і задачы Конкурсу:

- пропаганда творчай спадчыны В.С. Навіцкай;

- садзейнічанне развіццю творчага патэнцыялу таленавітых літаратаў Лідскага раёна;

- папулярызацыя лепшых твораў сучасных аўтараў, якія ўносяць свой уклад у міральнае і высокадухоўнае выхаванне падрастаючага пакаленія;

- адзначыць сучасныя творы, якія нясуць у сабе ідэалы чалавеколюбства, міласэрнасці і маральнасці, вызначаючы кола літаратурных тэнденций цяперашняга часу і працягваючы лепшыя традыцыі айчыннай літаратуры;

- выявіць і падтрымачы таленавітых людзей.

4. Аб'ём твораў:

- у намінацыі "Проза"
- не больш аўтарскага аркуша (8 старонак тэксту шрыфтам 14 кегля прац 1,5 інтэрвалы);

- у намінацыі "Паэзія"

- да 200 радкоў.

Конкурс праводзіца з 15 лютага 2014 па 1 снежня 2014 года.

Падвядзенне вынікаў Конкурсу - з 1 снежня па 15 снежня 2014 года.

Свае заяўкі і працы вы можаце адпраўляць на эл. адресу libro-lida@mail.ru або прынесці непасрэдна ў цэнтральную раённую бібліятэку імя Я. Купалы па адрасе: Ліда, вул. Ленінская 10.

Усю інфармацыю пра конкурс можна знайсці на саіце: www.libro-lida.by.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрес рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрес для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Вяртанне Веры Навіцкай

Вера Сяргеевна НАВІЦКАЯ (1873-19??), народана Шыльдар-Шульднер. Скончыла Ліцейную жаночую гімназію ў Санкт-Пецярбурзе ў 1890 годзе. (Ліцейная жаночая гімназія - вул. Басейная (цяпер Някрасава), д. 15А).

Прозвішча па першым мужы Махцэвіч.

Магчыма, што мужа звалі Аляксандар Уладзіміравіч Махцэвіч. Ён скончыў Віленскую пяхотную вучэльню, служыў у 107-м Траецкім пяхотным палку(Вільня), з 1899-га года выйшаў у адстарту. У 1901-1903 гадах павятаўны спраўнік Рэжыцкага павятавага паліцыйскага кіравання, у 1903 - 1905 паліцмайстар горада Дзвінска. Больш ніяма ніякай інфармацыі пра яго.

Магчыма імёны дзяцей ад першага шлюбу: Барыс, Наташа і Кыся (ад якога імя скарачэнне, можа быць Крысціна?). З 1905-га па 1907 год Вера Сяргеевна жыла ў Пецярбурзе, вул. Басейная, д. 17. Тады жа і былі напісаны яе першыя кнігі.

Па ўсёй бачнасці жыла без мужа, бо ён ў адраснай кнізе не значыцца. Пры гэтым Вера Сяргеевна значыцца жонкай, а не ўдвой, калежскага дарацды.

У 1906 г. у выдавецтве А.Ф. Дзеўрыена В.С. Махцэвіч выпусціла дзве кнігі: "Добра жыць на свеце! З успамінаў шчаслівай дзяцінкі" і "Вясёлыя будні. З успамінаў гімназісткі". Кнігі атрымалі прызнанне і хутка разышліся.

З 1906 г. па 1908 г. візироце 43 гадоў Марыя Канстанцінаўна Навіцкая ў дзяцінстве Снітко памерла "ад разрыву сэрца".

У 1909-м годзе Вера Сяргеевна выходитць замуж за ўдайца, Фёдара Людвігавіча Навіцкага і бярэ яго прозвішча. З тых часоў яе прызвішча на кнігах пішацца як *Вера Навіцкая (Махцэвіч)*, каб ніхто не забыўся. Разам з мужам яна завяршае справу, пачатую Марыяй Канстанцінаўнай: у Лідзе з'яўляеца паўнавартасная сярэдняя навучальная ўстанова. 21 чэрвеня 1910 г. Імператар Мікалай II даў дазвол на пераўтварэнне Лідской прыватной 7-класнай навучальнай установы ў прыватную жаночую гімназію, дарэчы, адначасова з прагімназіямі Грачанінавай у Вільні і Рэйман у Менску. З тых часоў навучальная ўстанова значыцца ў дадзеніках як "Лідская прыватная жаночая гімназія Ф.Л і В.С. Навіцкіх", а Вера Сяргеевна становіцца там начальніцай.

На працягу 1912-14 гг. Вера Сяргеевна пад прозвішчам Навіцкая выдала ў Санкт-Пецярбурзе і Маскве яшчэ 5 кніг для дзяцінкін: "Запаветныя куткі" (1911), "Ціхамірныя гады" (1912), "Басурманка" (1914), "Наташа

на 5 частак: любоў, вера, праца, абавязак і "пярэстыя стафонкі". Найболей шырокасць атрымала першаму адзелу - любові; тут аповеды і вершы пра любоў да Бога, да Раізімі і чалавека, з іх шмат добрых зрытых, імкнучыся прывесці магчымы больш матэрыялу, які развівае ў дзяцях пачынчёлюбів, складальнікі прыкметна захапляюцца і змянчычаюць такія вершы і артыкулы, якія ці мала разумелыя, ці зусім недаступныя дзяцям падрыхтоўчага і першага класаў, напрыклад, першыя вершы II часткі: "Вер у вялікую силу любові", ці "Вышэйшы подзвіг". А.С. Хамякова, "Нам жыццё дадзена, каб любіць" - Гарбунова-Пасадава, і іншыя. Ніяма неабходных патрыятычных вершаў, Айчынне не надаеца належнай увагі; але затое ёсць прыстойныя аповеды ў раздзелах: "праца" і "абавязак", хоць і не ўсе, і асабліва ў раздзеле "вера", супраць апошняга раздзела нічога не мае запярэчыць. Агульнае ўражанне пра кнігу было добрае, калі б не было паказаных галоўных недахопаў кнігі.

26 лістапада 1908 г. ва ўзросце 43 гадоў Марыя Канстанцінаўна Навіцкая ў дзяцінстве Снітко памерла "ад разрыву сэрца".

У 1909-м годзе Вера Сяргеевна выходитць замуж за ўдайца, Фёдара Людвігавіча Навіцкага і бярэ яго прозвішча.

З тых часоў яе прызвішча на кнігах пішацца як *Вера Навіцкая (Махцэвіч)*, каб ніхто не забыўся. Разам з мужам яна завяршае справу, пачатую Марыяй Канстанцінаўнай: у Лідзе з'яўляеца паўнавартасная сярэдняя навучальная ўстанова. 21 чэрвеня 1910 г. Імператар Мікалай II даў дазвол на пераўтварэнне Лідской прыватной 7-класнай навучальнай установы ў прыватную жаночую гімназію, дарэчы, адначасова з прагімназіямі Грачанінавай у Вільні і Рэйман у Менску. З тых часоў навучальная ўстанова значыцца ў дадзеніках як "Лідская прыватная жаночая гімназія Ф.Л і В.С. Навіцкіх", а Вера Сяргеевна становіцца там начальніцай.

На працягу 1912-14 гг. Вера Сяргеевна пад прозвішчам Навіцкая выдала ў Санкт-Пецярбурзе і Маскве яшчэ 5 кніг для дзяцінкін: "Запаветныя куткі" (1911), "Ціхамірныя гады" (1912), "Басурманка" (1914), "Наташа

на 5 частак: любоў, вера, праца, абавязак і "пярэстыя стафонкі". Найболей шырокасць атрымала першому адзелу - любові; тут аповеды і вершы пра любоў да Бога, да Раізімі і чалавека, з іх шмат добрых зрытых, імкнучыся прывесці магчымы больш матэрыялу, які развівае ў дзяцях пачынчёлюбів, складальнікі прыкметна захапляюцца і змянчычаюць такія вершы і артыкулы, якія ці мала разумелыя, ці зусім недаступныя дзяцям падрыхтоўчага і першага класаў, напрыклад, першыя вершы II часткі: "Вер у вялікую силу любові", ці "Вышэйшы подзвіг". А.С. Хамякова, "Нам жыццё дадзена, каб любіць" - Гарбунова-Пасадава, і іншыя. Ніяма неабходных патрыятычных вершаў, Айчынне не надаеца належнай увагі; але затое ёсць прыстойныя аповеды ў раздзелах: "праца" і "абавязак", хоць і не ўсе, і асабліва ў раздзеле "вера", супраць апошняга раздзела нічога не мае запярэчыць. Агульнае ўражанне пра кнігу было добрае, калі б не было паказаных галоўных недахопаў кнігі.

26 лістапада 1908 г. ва ўзросце 43 гадоў Марыя Канстанцінаўна Навіцкая ў дзяцінстве Снітко памерла "ад разрыву сэрца".

У 1909-м годзе Вера Сяргеевна выходитць замуж за ўдайца, Фёдара Людвігавіча Навіцкага і бярэ яго прозвішча.

З тых часоў яе прызвішча на кнігах пішацца як *Вера Навіцкая (Махцэвіч)*, каб ніхто не забыўся. Разам з мужам яна завяршае справу, пачатую Марыяй Канстанцінаўнай: у Лідзе з'яўляеца паўнавартасная сярэдняя навучальная ўстанова. 21 чэрвеня 1910 г. Імператор Мікалай II даў дазвол на пераўтварэнне Лідской прыватной 7-класнай навучальнай установы ў прыватную жаночую гімназію, дарэчы, адначасова з прагімназіямі Грачанінавай у Вільні і Рэйман у Менску. З тых часоў навучальная ўстанова значыцца ў дадзеніках як "Лідская прыватная жаночая гімназія Ф.Л і В.С. Навіцкіх", а Вера Сяргеевна становіцца там начальніцай.

На працягу 1912-14 гг. Вера Сяргеевна пад прозвішчам Навіцкая выдала ў Санкт-Пецярбурзе і Маскве яшчэ 5 кніг для дзяцінкін: "Запаветныя куткі" (1911), "Ціхамірныя гады" (1912), "Басурманка" (1914), "Наташа

на 5 частак: любоў, вера, праца, абавязак і "пярэстыя стафонкі". Найболей шырокасць атрымала першому адзелу - любові; тут аповеды і вершы пра любоў да Бога, да Раізімі і чалавека, з іх шмат добрых зрытых, імкнучыся прывесці магчымы больш матэрыялу, які развівае ў дзяцях пачынчёлюбів, складальнікі прыкметна захапляюцца і змянчычаюць такія вершы і артыкулы, якія ці мала разумелыя, ці зусім недаступныя дзяцям падрыхтоўчага і першага класаў, напрыклад, першыя вершы II часткі: "Вер у вялікую силу любові", ці "Вышэйшы подзвіг". А.С. Хамякова, "Нам жыццё дадзена, каб любіць" - Гарбунова-Пасадава, і іншыя. Ніяма неабходных патрыятычных вершаў, Айчынне не надаеца належнай увагі; але затое ёсць прыстойныя аповеды ў раздзелах: "праца" і "абавязак", хоць і не ўсе, і асабліва ў раздзеле "вера", супраць апошняга раздзела нічога не мае запярэчыць. Агульнае ўражанне пра кнігу было добрае, калі б не было паказаных галоўных недахопаў кнігі.

Славіна" (1914) і "Галія" (1914). Дзве з іх - у вельмі самавітых выдавецтвах Вольфа і Сыціна. У гэтыя гады яна была начальніцай Лідской жаночай прыватной гімназіі, і ніхто не ўстане засумнівацца, што гэтыя 5 твораў напісаны ў Лідзе.

Бібліографія:

В.С. Махцэвіч. Хорошо жыць на свеце! Из воспоминаний счастливой девочки. - СПб.: А.Ф. Девриен, 1906 - 182с.: ил. Е.П. Самокиш-Судковской (изд. 1-е). Содерж: Хорошо жыць на свеце!, Кошечка-актриса.

В.С. Махцэвіч. Веселые будни: Из воспоминаний гимназистки. - СПб.: А.Ф. Девриен, 1906 - 203 с.: ил. А.Н. Зеленского (изд. 1-е).

Ф.Л. Новицкий. Утолки жизни: Хрестоматия для приготов. и 1 кл. сред. учеб. заведений / - СПб.: К.Л. Риккер, 1908. Сост. преп. Федор Людвигович Новицкий и Вера Сергеевна Махцэвіч. Ч. 1-2 Махцэвіч: фамилия соавтора по первому мужу. Ч. 1. - [2], IV, 171 с., 1 л. ил., портр., Ч. 2. - [2], IV, 252 с., 1 л. ил.: ил., портр.